

УДК 793.3+792.8+37

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-2-10>**Наталя ТЕРЕШЕНКО,**

orcid.org/0000-0001-7851-0068

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри хореографічного мистецтва

Херсонського державного університету

(Херсон, Україна) ntereshenko@gmail.com

МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ СУЧАСНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

У статті розглянуто розвиток хореографії як мистецтва, яке має багатовікову історію, в основі якої лежить прагнення людини до вираження власних емоційних переживань шляхом ритмічного руху. Специфіка сучасного хореографічного мистецтва полягає у тому, що воно стало більш індивідуальним та спрямованим на вираження особистісних переживань та абстрактних понять. Таке поєднання являє собою складну структуру, адже хореографія, як і будь-який вид мистецтва, потребує не тільки творчого підходу, але й добре розвинутих організаційних навичок усіх учасників процесу, починаючи із навчання хореографічному мистецтву і до створення фахівцями постановки чи танцювальної вистави. З огляду на це викладачі мають організувати процес навчання у такий спосіб, щоб стимулювати здобувачів та студентів до подальшого вивчення та розвитку власного творчого потенціалу через використання індивідуального підходу. Також викладачі мають керувати самостійним пошуком бачення студентами тих результатів, яких необхідно досягнути. Творча самостійна робота поєднує у собі роботу як з теоретичним матеріалом, так і з практичними навичками складання власних танцювальних композицій.

Отже, організація підготовки майбутнього фахівця спрямована на формування та розвиток творчого потенціалу здобувача для набуття ним професійного досвіду, щоб він міг краще та глибше усвідомити основні концепції організації та управління творчим актом сучасного танцю. У статті розглядається поняття “Event-management”, що уособлює широкий спектр засобів, концепцій та методів управління творчими заходами на різних стадіях їхнього втілення – від розробки та написання сценарію до пошуку аудиторії та місця проведення. У дослідженні були проаналізовані дослідження таких науковців: М. Шкарабана, Д. Шарикова, Ф. Дельсарта, Е. Жак-Далькроза. Розглядається вплив психологічних особливостей на розвиток мистецтва хореографії.

Ключові слова: хореографія, сучасний танок, управління, педагогічний процес, менеджмент.

Natalia TERESHENKO,

orcid.org/0000-0001-7851-0068

Candidate of Pedagogical Sciences,

Assistant Professor at the Department of Choreography Art

Kherson State University

(Kherson, Ukraine) ntereshenko@gmail.com

MANAGEMENT IN THE FIELD OF CONTEMPORARY CHOREOGRAPHIC ART OF UKRAINE

This article discusses the development of choreography as art, which has a rich history, which is based on the desire of people to express their own emotional experiences by means of rhythmic flow. The specificity of contemporary choreographic art lies in the fact that it has become more individual and is focused on the expression of personal experiences and abstract understandings. Such combination is a complex structure, and as any act of art requires not only a creative approach, but also well-developed organizational skills of all the participants of the process, beginning with the training of choreographic art and to the creation of performance or dance show by the artists. Therefore, the teachers must organize the learning process in such a way as to encourage students to further study and development of their own creative potential through the use of an individualized approach and their own self-searching of their own sense of those results that need to be achieved. Creative self-study work combines both work with theoretical material and practical skills of creating own dance combinations. The organization of the training of the future dancer before everything is focused on the formation and development of creative potential of the student for gaining professional experience, to better understand the basic concepts of the organization and management of the creative act of modern dance. Also in this article the concept of “Event-management”, which emphasizes a wide range of means, concepts and methods of creative events management at various stages of their involvement, from the development of dance script to the search for an audience and the location of the venue. The study analyzed the research of such scientists as M. Shkaraban, D. Sharikov,

F. Delsart, E. Jacques-Dalcroze, and also examined the influence of psychological peculiarities on the development of choreography art.

Key words: *choreography, modern dance, management, pedagogical process, management.*

Аналіз досліджень. Основний акцент на розгляд проблеми сучасної хореографії був зроблений у руслі мистецтвознавства. У працях більшості авторів (М. Шкарабан, Т. Бутрова, С. В. Устьян, Д. І. Шариков) розглядалися окремі танцювальні форми модерністського, імпресіоністичного танцю, музичні форми джазу, року, а також балетмейстерське мистецтво в Україні початку ХХ ст. Культурологічні аспекти мистецтва ХХ, його естетика та течії були розкриті у працях Л. Ю. Цветкова, А. М. Алексюк. Дослідження процесів зародження та розвитку ритмопластичної системи, аналіз робіт Ф. Дельсарта, Е. Жак-Далькроза, їх особливостей і впливу на візуальні форми (виражальний рух, пластика, поєднання руху та ритму) здійснено в монографіях М. Шкарабана. Основні тези та положення концепції “Event-management” були представлені у роботі У. Хальцбаура, Є. Йеттінгера, Б. Кнаузе, Р. Мозера, М. Целлера.

Мета статті – розглянути основні причини та чинники виникнення сучасних танцювальних напрямів під впливом соціокультурних змін у суспільстві, основні підходи до організації та управління процесом викладання хореографії як навчальної дисципліни, а також основні положення поняття “Event-management” та значення і вплив менеджменту на сферу сучасного хореографічного мистецтва України.

Виклад основного матеріалу. Сучасне українське хореографічне мистецтво формувалося під впливом навколишньої соціокультурної реальності. Тенденції сучасної хореографії стосуються двох основних напрямів, а саме: збереження і вдосконалення форми класичного танцю та формування течії новітньої хореографії. Пошук нових тенденцій хореографічної культури у першій половині ХХ ст. привів до появи таких танцювальних і балетних форм, як неокласична форма танцю, постмодерний балет, постмодерністський танець, джазовий танок, контемпорарі, хіп-хоп та ін. Ці форми суттєво відрізнялись від класичних балетних і народних танців та елітарного балету. Але ці форми репрезентували вимоги сучасності, а також уособлювали різновиди сучасної хореографії та хореографічного мистецтва в цілому (Берданська, 2015: 3). Мистецтвознавці досліджували нові явища сучасної хореографії. Наукові пошуки супроводжувались недостатнім об’ємом теоретичного матеріалу щодо напрямів, стилів, видів та ознак сучасної хореографії, що усклад-

нювало характеристику та класифікацію особливостей сучасних хореографічних течій. Окремі сучасні танцювальні форми та їхній культурологічний вплив, необхідність впровадження нових способів вираження експресії та абстрактних понять, що передавалися через танець, оновлення балетної лексики були проаналізовані в роботах Ф. Дельсарта, Е. Жак-Далькроза. Аналіз їхніх досліджень про процес зародження та розвиток ритмопластичної системи та особливості її впливу на сприйняття був здійснений у монографії М. Шкарабана, 2012: 16).

Згодом акцент наукових досліджень був зроблений на переосмисленні ролі традиційного фольклору, який несе у собі відображення побуту та способу життя людей. Зазначимо, що сучасна хореографія, що несе в собі індивідуальність та імпровізацію, висвітлює соціально-політичні, філософські та технологічні особливості новітньої культури. У такому контексті важливим, на нашу думку, є дослідження Д. Шарикова, який описав та охарактеризував чинники сучасного мистецтва танцю (Шариков, 2018: 26). До першого чинника можна віднести соціально-політичний стан в Європі та США у ХХ ст. Демократизація сприяла розкутості у поведінці та одязі, демонстрації власного потенціалу та самовираженню людини у суспільстві. Це відобразилось на стилі танцю, надавши йому виразних та динамічних рухів.

Другим чинником є психологічний складник формування сучасних видів хореографії. Психологічний аналіз З. Фрейда розкриває психічні особливості та психологічні процеси людини, її фантазії, приховану чи відкриту агресію, сексуальність. Саме такі свідомі та підсвідомі прояви людських психічних процесів сприяли появі авангардного хореографічного мистецтва та формуванню нових течій – футуризму, сюрреалізму, дадаїзму тощо. Загальна тенденція звільнення особистості від прийнятих суспільних та соціальних норм вплинула на формування та розвиток ідеї авторського бачення творчого процесу. Зустріч із власними принципами та законами існування відобразила естетику екзистенціального способу життя. Філософські тенденції ХХ ст. сприяли входженню експресіонізму в хореографію.

До третього чинника Д. Шариков відносить пошуки нових методів поєднання ритму та рухів із музикою Ф. Дельсарта і Е. Жак-Далькроза. Їхня ритмопластика відобразилася в імпресіоні-

тичних та модерних хореографічних тенденціях, що поєднують ритм, пластику та виразність руху (Шариков, 2018: 16).

Четвертим чинником є вплив стилістичних напрямів образотворчого мистецтва та музики. Поява джазу як культурного феномену вплинула на танцювальні тенденції, спонукаючи митців до застосування різних стилів та імпровізації.

П'ятим чинником сучасного хореографічного мистецтва є течії, що пов'язані із авангардом та розкривають творчий потенціал особистості. Експресія надає виразності рухам і наближає людей на рівні почуттів та емоцій і психологічної напруги. Футуризм – це течія, що сприяє демонстрації особливого художнього світосприйняття через танцювальне дійство шляхом використання плакатів та закликів. Критика традиційних принципів хореографії уособлюється дадаїзмом. Сюрреалізм демонструє зв'язок реального та підсвідомого світів. Абстракціонізм може сформувати візуальні або уявні асоціації під впливом музики чи хореографічної задумки режисера. Усі ці течії є принципово новими формами танцю, що значною мірою впливають на традиційний танець та класичний балет (Шариков, 2018: 66).

Особливість створення та управління творчим процесом сучасної хореографії полягає у імпровізаційно синтезованій структурі самого танцю. Втіленню творчого задуму сприяють такі творчі та художні методи: імпровізація (використання елементів вільної пластики з додаванням елементів нахилу голови, рук та ніг, скручування та перегинання тулуба, кроків, стрибків, бігу, обертів); синтез класичної системи танцю та хореографічної традиції із сучасними рухами та інноваціями; поєднання фольклорного, академічного та сучасного танцю; додавання до хореографії інших видів мистецтва – живопису, архітектури та скульптури, театру та кінематографу (стоп-кадр, зворотний рух тощо) (Шариков, 2018: 72).

Попри представлену класифікацію, необхідно зазначити, що є велика потреба у сучасних наукових дослідженнях, заснованих на філософському та естетичному складниках мистецтва хореографії. Часто відбувається так, що застарілі та неактуальні засади сприйняття танцю ґрунтуються на дослідженнях радянського періоду і тільки повторюються у пізніх роботах, не розкриваючи нового та сучасного бачення. Але ми впевнені у необхідності формування нового розділу культурології, який буде вивчати танець як вид мистецтва з огляду на загальні закони чуттєво-образного пізнання і освоєння дійства, закони художньої творчості, культури та конкретних установ хоре-

ографічного мистецтва. Зокрема, невивченим залишається поняття танцювального руху. Кінезіологія – це нова наукова і практична дисципліна, що вивчає роботу м'язів танцівника. Знання про роботу м'язів та фізичні можливості танцівника є важливою та необхідною складовою частиною розвитку хореографічної освіти та розробки сучасних та інноваційних методик для створення цілісної системи хореографічних шкіл і покращення хореографічної освіти в Україні загалом.

Сучасні тенденції розвитку суспільства та яскраві зміни соціальних відносин та норм демонструють нам необхідність формування творчої особистості з високим рівнем креативних здібностей та емоційного інтелекту. Таке завдання покладається на систему освіти та навчальний процес, адже проблема розвитку особистості та її здібностей є основною у педагогічному процесі. Значна роль у розвитку та підвищенні художнього рівня особистості належить хореографічному мистецтву.

Особливий характер сучасного танцю, що поєднує у собі не тільки музику, рухи та художнє оформлення, а й експресію, дозволяє хореографічному мистецтву займати важливе місце у системі освіти та всебічно впливати на розвиток особистості учасників учбового процесу. Процес створення, організації та виконання хореографічного задуму не може обійтись без добре організованої підготовки, тому, безумовно, роль та значення менеджменту для творчого процесу важко переоцінити.

Менеджмент у сфері сучасного хореографічного мистецтва включає, зокрема, організаторську та виконавську діяльність. Діяльність організатора й виконавця спрямована на розвиток сучасного танцю та донесення основного задуму до аудиторії. Ідеться про створення відповідної візуальної картини та атмосфери, популяризацію і виконання сучасних авторських хореографічних композицій. Організаційно-педагогічна діяльність у закладах мистецької освіти та професійна діяльність керівника хореографічного колективу в закладах культури та мистецтва дозволяють підготувати кваліфікованих фахівців. Опанування спеціальності дає можливість вирішувати типові спеціалізовані задачі в окремій галузі професійної діяльності або в процесі навчання.

Отже, основним завданням сучасної хореографічної освіти є впровадження педагогічних методів та технологій, орієнтованих на розвиток та формування професійних навичок, важливих для майбутнього фахівця в галузі хореографії (Берданська, 2015: 70).

Зазначимо, що усі складники, які формують хореографічний процес, потребують застосування творчих здібностей особистості. Оскільки хореографічно-педагогічний процес є актом творчості усіх учасників, то розвиток творчих вмінь та навичок у майбутнього хореографа – це основна задача під час виховання його особистості. Цьому процесу може сприяти особистісно орієнтоване навчання, що передбачає безпосередню участь здобувача освіти у процесі навчання, де він є активним учасником, який впливає на власний навчальний процес, який орієнтовано на нову педагогічну етику, якій притаманні взаєморозуміння, взаємоповага, співробітництво та співтворчість. Якщо розглядати навчальний процес як шлях постійної творчості, то можна побачити, що він складається з ситуацій та викликів, що потребують реакції учасників учбового процесу, які мають впливати на них (Алексюк, 2018: 217). Тому знайомство зі своєю майбутньою професією має виражатись у різних формах організації навчального процесу.

Важливим є вивчення не тільки профільно орієнтованих дисциплін, а й загальнопедагогічних наук та участь у позааудиторній роботі. На нашу думку, ефективною формою організації навчального процесу та перевірки засвоєних теоретичних та практичних знань є індивідуальна робота. Управління та організація індивідуального підходу до кожного студента потребує добре розвинутих навичок менеджера з організації та управління. Індивідуальна робота має проводитись із кожним студентом окремо для встановлення рівня його знань та удосконалення методів викладання. Це дозволяє працювати зі студентами із урахуванням особливостей їхньої хореографічної підготовки та навичок (Цветкова, 2015: 17).

Крім навичок організації учбового процесу, фахівцям треба мати навички та вміння розробляти

та керувати самим творчим процесом, виступом чи перформансом. Менеджмент та організацію професійної підготовки творчого акту мистецтва хореографії можна віднести до галузі сучасного поняття “Event-management”, що дослівно з англійської можна перекласти як управління подією. В Україні цей вид діяльності має організаційний характер та включає у себе великий спектр завдань та можливостей. Event-менеджмент – це управління заходом, що включає широке коло завдань та вимог. Організація заходу – це складний процес, у якому задіяно багато функцій – планування, організацію самого виступу, контролювання проведення репетицій, діяльність режисера та втілення унікальної та неповторної ідеї. При цьому успіх залежить не тільки від унікального бачення та виконання, а ще і від правильної та точної організації самої події. Варто пам’ятати, що важливими є усі компоненти та елементи, пов’язані із сучасним хореографічним мистецтвом. Саме для їхнього контролю й існують функції event-менеджера. Ці функції включають у себе слідкування за вчасною подачею фонограми звукорежисером, виходом артистів, виступом ведучого тощо (Хальцбаур та ін., 2016).

Висновки. У статті розглянуто основні причини та продемонстровано п’ять основних чинників виникнення сучасних танцювальних тенденцій та напрямів під впливом таких соціокультурних змін у суспільстві, як зміна акценту на власне «Я» та загальна направленість на розвиток особистісного творчого потенціалу. Висвітлено основні підходи до викладання хореографії як навчальної дисципліни, такі як самостійна робота та пошук власних бачень, а також практичне наповнення процесу навчання. Розкрито поняття “Event-management” та роль менеджменту у сучасному мистецтві хореографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., асп. та мол. викл. вузів. Київ : Либідь, 2018. 558 с.
2. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01. Київський національний ун-т культури та мистецтв. Київ, 2005. 177 с.
3. Бутрова Т. От Системы к Методу. *Западное искусство XX века. Проблема развития западного искусства XX века.* 2001. С. 328–349.
4. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психол. очерк : кн. для учителя ; послесл. В. В. Давыдова. 3-е изд. Москва : Просвещение, 1991. 90 с.
5. Устьяхин С. В. Феномен *фолк-модерн танца* в современной хореографии : автореф. дисс. ... кандидата культурологии : 24.00.01. Саранск, 2006. 19 с.
6. Event-менеджмент / У. Хальцбаур, Э. Йеттингер, Б. Кнаузе, Р. Мозер, М. Целлер; пер. с нем. Т. Фоминой. Москва : Эксмо, 2007. 384 с.
7. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю : підручник. Київ : Альтерпрес, 2015. 324 с.
8. Шариков Д. І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії. Генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види. Словник : монографія. Київ : Кафедра театрального мистецтва. Київський міжнародний університет, 2010. 208 с.
9. Шкарабан М. М. Людина однієї ненаписаної книги. *Український театр.* 2012. №1/2. С. 16–18.

REFERENCES

1. Aleksiuk A. M. *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy. Istorii. Teoriia* [Pedagogy of higher education in Ukraine. History. Theory] : pidruch. dlia stud., asp. ta mol. vykl. vuziv. Kyiv : Lybid, 2018. 558 p. [in Ukrainian]
2. Bernadska D. P. *Fenomen syntezy mystetstv v suchasni ukrainskii stsenichnii khoreografii* [The phenomenon of synthesis of arts in modern Ukrainian stage choreography]: the dissertation of the candidate of art history: 17.00.01. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv, 2005. 177 p. [in Ukrainian]
3. Butrova T. Ot Sistemy k Metodu. Zapadnoe iskusstvo HH vek [From System to Method. Western art of the twentieth century]. *Problema razvitija zapadnogo iskusstva HH veka* [The problem of the development of Western art of the twentieth century]. 2001, pp. 328–349. [in Russian].
4. Vygotskij L. S. *Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste* [Imagination and creativity in childhood: psychol. sketch: book. for the teacher; after V. V. Davydov. 3rd ed. Moscow: Education, 1991. 90 p. [in Russian].
5. Ustjahn S. V. *Fenomen folk-modern tanca v sovremennoj horeografii* [The phenomenon of modern folk dance in modern choreography]: abstract of thesis of the candidate of cultural studies : 24.00.01. Saransk, 2006. 19 p. [in Russian].
6. *Event-menedzhment* [Event-management]/ U. Halzbaur, E. Yettinger, B. Knause, R. Moser, M. Zeller; per. with him. T. Fomina. Moscow : Eksmo, 2007. 384 p. [in Russian].
7. Tsvietkova L. Yu *Metodyka vykladannia klasychnoho tantsiu* [Methods of teaching classical dance]: a textbook. Kyiv : Alterpress, 2015. 324 p. [in Ukrainian].
8. Sharykov D. I. *Teoriia, istoriia ta praktyka suchasnoi khoreografii. Henezys i klasyfikatsiia suchasnoi khoreografii – napriamy, styli, vydy. Slovnyk: monografiia*. [Theory, history and practice of modern choreography. Genesis and classification of modern choreography – directions, styles, types]. dictionary: monograph. Kyiv: Department of Theater Arts. Kyiv International University, 2010. 208 p. [in Ukrainian]
9. Shkaraban M. M. *Liudyna odniiei nenapysanoi knyhy. Ukrainskyi teatr*. [Man of one unwritten book. Ukrainian theater.] 2012. No.1 / 2. pp. 16–18. [in Ukrainian].